

معرفی و گزیده‌ای از حماسه

دلیل الجنان

ورکن الایمان فی وقایع الجمل و الصفین و النهروان

سروده عباس ناسخ ترک

۱۱۰۳ هجری

www.ketab.ir

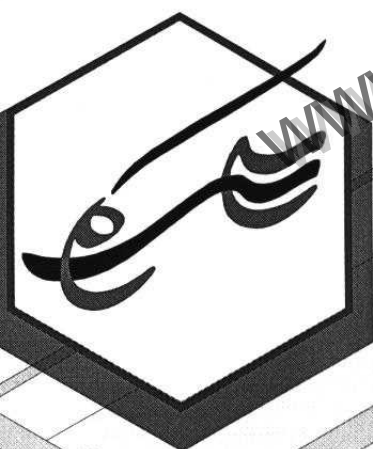
پژوهش

امیرحسین رضایی - نیلوفر فرحزادی

با یادداشتی از دکتر سجّاد آیدنلو

سرشناسه
عنوان
پدیدآور
پژوهش
ویراستار
مشخصات نشر
مشخصات ظاهری
فروست
یادداشت
موضوع
موضوع
شناسه افزوده
شناسه افزوده
رده‌بندی کنگره
رده‌بندی دیویی
شماره کتابشناسی ملی
اطلاعات رکورد کتابشناسی
شابک

ناسخ ترک، عباس، قرن ۱۱ ق.
معرفی و گزیده‌ای از حماسه دلیل الجنان و رکن الایمان فی وقایع الجمل و الصغیر و النهر و
عباس ناسخ ترک
امیرحسین رضایی، نیلوفر فرحزادی
طاهره کاظمی
تهران: کلام سلیس، ۱۴۰۰
۱۰۴ ص
حماسه‌های علوی
کتابنامه
شعر فارسی - قرن ۱۱ ق
Persian poetry - 17th century
رضایی، امیرحسین، ۱۳۶۹-
فرحزادی، نیلوفر، ۱۳۶۸-
PIR6562/7
۸ فا ۱/۴
۸۶۸۱۷۲۴
فیا
978-622-98933-7-1

عنوان کتاب: معرفی و گزیده‌ای از حماسه دلیل الجنان
شاعر: عباس ناسخ ترک
به کوشش: امیرحسین رضایی، نیلوفر فرحزادی
ویراستار: طاهره کاظمی
صفحه‌آرا: فاطمه کاظمی
طراح جلد و کتیبه بسم‌الله: نسرين رحيمي ساعي
نگاره روی جلد: حسن روح‌الأمین، اول مظلوم، رنگ و روغن روی بوم، ۱۲۰×۱۵۰ سانتی‌متر، ۱۳۹۲
ناشر: کلام سلیس
چاپ اول: پاییز ۱۴۰۰
شمارگان: ۳۵۰ نسخه
شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۹۸۹۳۳-۷-۱

آدرس: تهران، م شهدا، خ مجاهدین اسلام، خ شهید عظیم‌زادگان، بن بست اول، پ ۱، ط ۱
تلفن: ۰۹۲۰۱۳۹۸۱۱۰

آدرس الکترونیکی: kalam.salis.pub@Gmail.com

سخن ناشر

یکی از تنومندترین و ارجمندترین شاخه‌های ادبیات فارسی، ادبیات شیعی است؛ میراثی عظیم از نظم و نثر در مدح و مرثیه اهل بیت علیهم السلام و مجموعه‌ای سترگ از معارف شیعی. با تحیر و تأثر باید گفت که این میراث مکتوب، به شکلی شگفت، دیده نشده و سهم و قدرش در ادبیات فارسی ناشناخته مانده است. البته در دهه اخیر گام‌های خوبی در این حوزه برداشته شده؛ اما هنوز تا رسیدن به حد مطلوب فاصله بسیار است.

از سال ۱۳۹۰ گروهی از دانش‌پژوهان دانشجو و دکتری ادبیات فارسی، دست به دست هم دادیم تا به قدر توانمان در شناختن و شناساندن این میراث معنوی بکوشیم. بدین ترتیب، مؤسسه ادب‌پژوهی شیعی (سلیس) شکل گرفت.

امید که گام‌های سلیس در راهش استوار بماند و ثمره خدماتش روزی به کام مشتاقان ادبیات شیعی گوارا بیاید؛ آمین!

فهرست

پیش‌گفتار.....	۱۰
زننده در دل فراموشی.....	۱۲
جریان حماسه‌سرایی شیعی چیست؟.....	۱۳
فصل اول: معرفی شاعر و منظومه.....	۱۵
معرفی شاعر.....	۱۶
معرفی کلی منظومه.....	۱۷
نسخ مورد استفاده.....	۱۹
وزن عروضی.....	۲۰
سبب تألیف.....	۲۰
اهدائیه.....	۲۰
مأخذ اثر و ذکر راویان.....	۲۱
تقلید از شاهنامه.....	۲۴
عنوان منظومه در متن.....	۲۶
نام شاعر در منظومه.....	۲۷
عناوین مهم.....	۲۷
اشخاص مهم.....	۳۰
ابیات آغازین.....	۳۰
ابیات پایانی.....	۳۱
تحمیدیه.....	۳۲

۳۳	نعت
۳۵	مناقب علوی
۳۶	مناقب اهل بیت
۳۷	ذکر وقایع کربلا
۳۸	ستایش و مدح شاه
۳۹	ستایش و مدح شاعران
۳۹	ستایش و مدح خویشتن
۴۰	توصیف اندام و رفتار جنگاوران
۴۰	توصیف جنگ و ستیز جنگاوران
۴۲	توصیف لشکر و آرایش آن
۴۳	توصیف جلوه‌های طبیعت
۴۴	رجزخوانی و مبارزطلبی
۴۵	گفت‌وگو و مناظره افراد
۴۶	ساقی‌نامه و مغنی‌نامه
۴۷	نامه‌نگاری
۴۸	رخصت‌طلبی
۴۹	سوگواری
۵۰	نکوهش دنیا
۵۲	راز و نیاز و مناجات و دعا
۵۴	معجزه، کرامت و خرق عادت
۵۵	حکمت، پند و اندرز
۵۷	مطابقت با تاریخ یا خروج از آن

۵۷	 روایات مختلف از یک واقعه
۵۹	 صفات قهرمانان دینی
۶۰	 صفات دشمنان
۶۱	 زن در نگاه شاعر
۶۱	 ویژگی های زبانی و ادبی
۶۲	 اغراق
۶۲	 ابیات عربی
۶۳	 نام آوای ابداعی
۶۴	 تغییر در کلمه به ضرورت وزن
۶۵	 ایراد قافیه
۶۶	 توضیحات فصل اول
۶۹	 فصل دوم: بریده ای از متن منظومه
۷۰	 داستان مصاف دادن تمامت دو سپاه خون آشام
۷۲	 به میدان ریختن فرقه رذیله قهریان و نبرد انگیختن با طایفه جلیله نخعیان
۷۳	 قتل سعد بن سام غسانی به تیغ تهمتن عرصه پهلوانی
۷۳	 به میدان ریختن آزدیان لشکر شقاوت نشان و نبرد با نخعیان لشکر ظفر توأمان
۷۴	 قتل اخنس بن سریق آزدی نابکار به تیغ علی بن حاتم نامدار
۷۴	 به میدان ریختن لشکر ظفر اثر انصار شیرشکار و نبرد با آزدیان سپاه شقاوت شمار
۷۵	 قتل خنیس و برادرش عمرو به شمشیر قیس انصاری
۷۵	 به میدان ریختن بجلیان عفریت منظر و نبرد انگیختن با انصار نصرت اثر
۷۶	 فرو ریختن ابوالاعور با لثیمان شام بر نخعیان اسلام و فرار از صولت تهمتن خون آشام

فرار ابوالاعور از جهان پهلوان مالک اشتر	۷۷
به میدان ریختن حَمْدانیان شیرخصال و نبرد انگِیختن با بَجَلیان کفر اشتمال	۷۷
قتل ابوکَرز بن عُبَید روسپاه به شمشیر فضل عبیدالله	۷۸
فرار بُسر بن اِطرات از بیم فضل شجاعت سَمات	۷۸
به میدان ریختن حَمَریان غول آهنگ و نبرد انگِیختن با حَمْدانیان شیرجنگ	۷۹
قتل عامر بن فَهْر از بنی حَمَیر به شمشیر مالک اشتر	۸۰
به میدان ریختن خُزاعیان ظفراحتشام و نبرد انگِیختن با حَمَریان و آزدیان بدفرجام	۸۰
قتل سُوید بن اَبْرَهه نابکار به شمشیر سلیمان بن صُرَد نامدار	۸۱
به میدان ریختن قریشیان از دو لشکر و نبرد انگِیختن بنی امیه با هاشمیان	۸۲
فرار صَحاک فَهْری عُمَیّاتی از سعید بن قیس هَمْدانی	۸۳
مجرور شدن ولید بن عقبه و فرار کردن از محمد بن ابی بکر	۸۳
به میدان ریختن سپاه کُندیان نصرت قرین و نبرد انگِیختن با بنی حرب و مخاذیل بی دین ...	۸۳
حکایت مکالمه اشعث با سپاه ایمانیان و برگشتن آن لعیل از امیر ایمانی	۸۴
داستان رزم صاحب ذوالفقار با جماعت کفار	۸۷
بستن قرآن به رنوس سنان به حیلۀ عمرو عاص شقاوت نشان	۹۰
رزم جهان پهلوان مالک اشتر با شامیان بداختر	۹۴
فی الموعظه	۹۴
توضیحات فصل دوم	۹۵
نمایه	۹۷
واژه نامه	۱۰۰
کتابنامه	۱۰۱

پیش‌گفتار

دین اسلام و مذهب تشیع بی‌هیچ تردیدی یکی از مولفه‌های مهم هویت ملی ایران و ایرانیان است. همان‌گونه که فردوسی با سرایش شاهنامه بخشی از هویت پیش از اسلام ایران/ ایرانیان را در شاهکاری فاخر، مدون و منسجم حفظ و عرضه کرده است، کمتر از یک سده پس از پایان نظم شاهنامه نیز سنت یا جریان سرایش منظومه‌های دینی و مذهبی به منظور توجه ادبی به میراث اسلامی و شیعی آغاز شده است.

بر اساس آنچه تا کنون شناسایی و معرفی شده علی‌نامه ربیع (سروده سال ۴۸۲ ه.ق) نخستین منظومه مذهبی ادب فارسی است که در ۱۱۲۲۰ بیت به نظم کشیده شده و بعد از آن، این کار تا روزگار معاصر ادامه یافته است. تقریباً همه منظومه‌های دینی و مذهبی شعر فارسی از نظر انتخاب قالب مثنوی، بحر متقارب (جز برخی استثناها) و زبان و بلاغت، زیر تأثیر شاهنامه فردوسی بوده‌اند و آنها را باید منظومه‌های مقلد شاهنامه دانست اما در همین جا باید خاطرنشان کرد که برخلاف مشهور، کاربرد تعبیر حماسه‌های دینی یا مذهبی برای آنها درست و دقیق نیست زیرا این آثار به لحاظ موضوع و محتوا حماسه در معنای اصطلاحی و فنی آن نیستند و در تاریخ ادبیات فارسی هیچ اثری جز شاهنامه را نمی‌توان و نباید حماسه نامید. از این روی تعبیر دقیق و درست برای این آثار منظومه‌های دینی و مذهبی پیرو شاهنامه است همچنان‌که آثار پهلوانی پس از شاهنامه یعنی کتابهایی مانند گرشاسپ‌نامه، کوش‌نامه، بهمن‌نامه، فرامرزنامه و... را نیز باید منظومه‌های پهلوانی خواند نه حماسه‌های پهلوانی.